

Az Istenek alkonya: szekularizáció – popkultúra – transzformáció

Mikolvicz Attila

Wagner nagyhatású opera-folyamának utolsó darabjában, Az Istenek alkonyában a szerző stílszerűen kora népszerű zenés műfajának közvetítésével tulajdonképpen előre vetítette, hogy eljön majd a nap, amikor a régi korok isteneinek leáldozik.

Nehéz visszatekintve megmondani, hogy a világi hatalom szekularizációs lépései bátorították-e a felvilágosodás filozófusait a vallásokkal, és az egyházakkal szembeni bátrabb állásfoglalásra – mint például VIII. Henrik kolostorfeloszlatásai –, vagy pont fordítva, a filozófusok – mint Voltaire – tüzelték fel az uralkodó és egyéb társadalmi osztályokat, de kétségtelen, hogy e korszaktól kezdve erősödött fel egyfajta „tiszteletlenség” a vallásokkal, istenségekkel és más vallási szereplőkkel szemben.

Az amerikai vallástudomány már egy ideje foglalkozik a popkultúra és vallás egymásra hatásával. Nyilvánvaló, hogy a különféle művészeti ágak népszerű műfajaiban is megjelennek a vallások, azok kiemelkedő alakjai és üzenetük. Ez a teljes művészettörténeten átívelő természetes jelenség. Előadásomban arra keresem a választ, hogy mennyire figyelt fel a vallástudomány arra a mozzanatra, hogy a XXI. század elsősorban hollywoodi film és televíziós termékei milyen könnyű kézzel nyúlnak bizonyos istenségekhez, és milyen hatása van ennek a Z generációra, akik már teljesen a digitális technológiák korában születtek és szocializálódtak.

A filmipar hajnalán még a látványos történetmesélés, és a viszonylagos történeti hűség jellemezte a vallások, illetve a ma már nem feltétlenül élő vallásként fennmaradt mitológiák bemutatását. Mivel a görög és a skandináv/germán félistenek és hősök örvendtek jelentős népszerűségnek, az ő filmes vagy rajzos megjelenítésük kezdett el először eltávolodni a történészek és irodalomtudósok által felkutatott életrajzuktól.

Igyekeztem a szakirodalomban arra vonatkozó adatokat találni, hogy kutatta-e valaki ezt a megközelítést vagy szegmenst, de a rendelkezésemre álló eszközökkel nem sikerült olyan cikket vagy írást találni, hogy milyen ív mentén bátorodtak fel a popkulturális művészek, hogy például Zeust „gond nélkül” megölték a filmkészítők a Titánok Haragja című mozifilm végén vagy Thor (és családja) végül egy „egyszerű” földönkívüli szuperhőssé transzformálódott a Marvel univerzumban –, hogy csak néhány példát említsünk.

Bár ez pusztán hipotézis, talán azzal magyarázható ez, hogy az alkotók úgy vélték, nem sértenek meg senkit egy gyakorlatilag élő vallásként már nem funkcionáló hitrendszer egyedi feldolgozásával, illetve nem kell tartaniuk a hívek vagy a vallási szervezetek haragjától.

Ezzel párhuzamosan egyre szembe ötlőbb az is, hogy az aktív vallásokkal szembeni hozzáállás is bátrabb lett, elég, ha csak a Southpark rajzfilmsorozatra vagy a Charlie Hebdo hetilapra gondolunk.

Néhány interjút készítettem 12 és 18 év közötti fiatalokkal, hogy ők hogyan érzékelik ezt a jelenséget, hogyan viszonyulnak Istenhez, illetve a szuperhősökhöz. Válaszaik sok tekintetben érdekesek. Látható például, hogy számukra teljesen elfogadható, hogy a mitológiai figurák

megfogható szuperhősökként jelenjenek meg, míg egy élő vallás fő alakjának megjelenítése aggályokat vetne fel, bár van, akinek ez is elfogadható lenne. Az egyértelműen levonható, hogy ezt a témakört érdekesebb lenne mélységében kutatni. Remélem, hogy előadásommal sikerül erre jelenségre irányítani a figyelmet, és lesz lehetőség a későbbiekben bővebb kutatásokra a témában, hiszen a Z generáció kulturális realitása alapjaiban határozhatja meg a vallásfejlődés irányát a XXI. században.